🌸 ಛಂದಸ್ಸು, ಛಂದೊಂಬುಧಿ, ಕಾವ್ಯ, ಪ್ರಾಸ & ಯತಿ 🌸

(Introduction to Kannada Prosody, Nagavarma's Chandombudhi, Rhyme & Caesura)

ಛಂದಸ್ಸು ಎಂದರೇನು? : ಪದ್ಯ ರಚನೆಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು, ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ 'ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರ'. 'ಛಂದಸ್ಸು' ಎಂಬ ಪದವು 'ಛದ್' (ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸು / ಆಚ್ಛಾದಿಸು) ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಗೀತಮಯ ಲಯ ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

೧. 'ಛಂದೊಂಬುಧಿ' ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃ & ಕಾವ್ಯ ಪರಿಚಯ 📜

ಪ್ರಥಮ ಛಂದೋಗ್ರಂಥ

- **ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃ :** ಒಂದನೆಯ ನಾಗವರ್ಮ (ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೯೯೦).
- **ಕೃತಿಯ ಮಹತ್ವ :** 'ಛಂದೊಂಬುಧಿ' (ಛಂದಸ್ಸು + ಅಂಬುಧಿ = ಛಂದಸ್ಸಿನ ಸಮುದ್ರ) ಕನ್ನಡದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಉಪಲಬ್ಧ ಛಂದೋಗ್ರಂಥ.
- **ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಪದ್ಯ :** ಛಂದೋಬದ್ಧವಾದ, ಭಾವಪೂರ್ಣವಾದ ಮತ್ತು ರಸಭಾವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನುಡಿಗಟ್ಟೇ 'ಪದ್ಯ' ಅಥವಾ 'ಕಾವ್ಯ'.

ನಾಗವರ್ಮನ ಛಂದೋವಿಚಾರ :

ನಾಗವರ್ಮನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ ಛಂದಸ್ಸುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅಚ್ಚಕನ್ನಡದ ದೇಶ್ಯ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಾದ ಕಂದ, ಷಟ್ಪದಿ, ರಗಳೆ, ತ್ರಿಪದಿ, ಅಕ್ಕರ, ಚೌಪದಿ ಮುಂತಾದ ಛಂದೋರೂಪಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ.

೨. ಪ್ರಾಸ & ಯತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು 🎵

ಲಯ & ವಿಶ್ರಾಂತಿ

ಪ್ರಾಸ : ಪದ್ಯದ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಜಾತಿಯ ವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರವು ನಿಯಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಪುನರಾವರ್ತನೆಯಾಗುವುದು.
ಯತಿ : ಪದ್ಯವನ್ನು ಓದುವಾಗ ಅರ್ಥಭಂಗವಾಗದಂತೆ, ಉಸಿರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ನಿಲ್ಲಿಸುವ 'ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಸ್ಥಾನ'.

ಪ್ರಾಸದ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಕಾರಗಳು :

- **ಆದಿಪ್ರಾಸ :** ಪದ್ಯದ ಪ್ರತಿ ಸಾಲಿನ ೨ನೇ ಅಕ್ಷರ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವುದು (ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯ).
  ಉದಾ: ಕಲ್ಲು ಕಲ ಧ್ವನಿಗಳು / ತಲ್ಲು ತಲಾ ಮಿಂಚುಗಳು.
- **ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸ :** ಪದ್ಯದ ಪ್ರತಿ ಸಾಲಿನ ಕೊನೆಯ ಅಕ್ಷರ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವುದು.
- **ಮಧ್ಯಪ್ರಾಸ :** ಸಾಲಿನ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಅಕ್ಷರ ಬರುವುದು.
- **ಸಿಂಹಪ್ರಾಸ :** ಒತ್ತಕ್ಷರಗಳ ಸಹಿತ ಬರುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಾಸ.

🔍 ಯತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಸದ ಸುವರ್ಣ ನಿಯಮ :

- ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಯತಿಭಂಗವು ದೋಷವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆದಿಪ್ರಾಸ ನಿಯಮವು ಕಡ್ಡಾಯ. ಹಿಂದಿನ ಸ್ವರ ಹ್ರಸ್ವವಾಗಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲೂ ಹ್ರಸ್ವವೇ ಇರಬೇಕು, ದೀರ್ಘವಾಗಿದ್ದರೆ ದೀರ್ಘವೇ ಇರಬೇಕು (ಹ್ರಸ್ವ-ದೀರ್ಘ ಪ್ರಾಸ ಭೇದವಿರಬಾರದು).

✨ ಭಾಗ - ೨ (ಪ್ರಸ್ತಾರ ಶಾಸ್ತ್ರ & ಗಣಗಳು)

🌸 ಮಾತ್ರೆ, ಲಘು-ಗುರು ಪ್ರಸ್ತಾರ & ಗಣಗಳ ವಿಧಗಳು 🌸

(Mora/Matra, Laghu-Guru Rules & Classification of Ganas)

🌐 gptteachers.in

ಮಾತ್ರೆ ಎಂದರೇನು? : ಒಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಲು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಲಾವಧಿಯೇ 'ಮಾತ್ರೆ'. ಮಾತ್ರೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು **ಲಘು (ಯು - ೧ ಮಾತ್ರೆ)** ಮತ್ತು **ಗುರು (- - ೨ ಮಾತ್ರೆ)** ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿ ಪ್ರಸ್ತಾರ ಹಾಕಲಾಗುತ್ತದೆ.

೧. ಲಘು ಲಕ್ಷಣಗಳು [U] ⏱️

೧ ಮಾತ್ರೆ ಕಾಲ

ಚಿಹ್ನೆ : ' U ' (ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕಾರ)
ಕಾಲ : ಒಂದು ಮಾತ್ರಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಾರವಾಗುವ ಅಕ್ಷರ.

ಯಾವೆಲ್ಲ ಅಕ್ಷರಗಳು ಲಘು? :

- ಹ್ರಸ್ವಸ್ವರಗಳು : ಅ, ಇ, ಉ, ಋ, ಎ, ಒ.
- ಹ್ರಸ್ವಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವ್ಯಂಜನಗಳು : ಕ, ಕಿ, ಕು, ಕೆ, ಕೊ.
- ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರದ ಮುಂದಿರದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹ್ರಸ್ವಾಕ್ಷರಗಳು.

ಉದಾಹರಣೆ :

U U U ➔ ಅ ರ ಸ (೩ ಲಘುಗಳು).

೨. ಗುರು ಲಕ್ಷಣಗಳು [—] ⏳

೨ ಮಾತ್ರೆ ಕಾಲ

ಚಿಹ್ನೆ : ' — ' (ಅಡ್ಡಗೆರೆ)
ಕಾಲ : ಎರಡು ಮಾತ್ರಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಾರವಾಗುವ ಅಕ್ಷರ.

ಯಾವೆಲ್ಲ ಅಕ್ಷರಗಳು ಗುರು? :

- ದೀರ್ಘಸ್ವರಗಳು & ದೀರ್ಘ ವ್ಯಂಜನಗಳು (ಆ, ಈ, ಕಾ, ಕೀ).
- ಸಂಧ್ಯಕ್ಷರಗಳು (ಐ, ಔ, ಕೈ, ಕೌ).
- ಅನುಸ್ವಾರ (ಅಂ) & ವಿಸರ್ಗ (ಅಃ) ದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಕ್ಷರ.
- ಒತ್ತಕ್ಷರದ (ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರದ) ಹಿಂದಿನ ಅಕ್ಷರ (ಉದಾ: ಕಲ್ಲು, ಅಕ್ಕ).
- ಪಾದಾಂತ್ಯದ ಅಕ್ಷರ (ಪದ್ಯದ ಸಾಲಿನ ಕೊನೆಯ ಅಕ್ಷರ).

೩. ಗಣಗಳ ೩ ಪ್ರಮುಖ ವಿಧಗಳು 🧩

ಮಾತ್ರಾ, ಅಕ್ಷರ, ಅಂಶಗಣ

ಗಣ : ಪದ್ಯದ ಲಯಬದ್ಧ ವಿಭಾಗಕ್ಕಾಗಿ ಅಕ್ಷರ ಅಥವಾ ಮಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಗುಂಪು ಮಾಡುವುದೇ 'ಗಣ'.

ಗಣಗಳ ವಿಭಾಗಗಳು :

- **೧. ಮಾತ್ರಾಗಣ :** ಮಾತ್ರೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವಿಂಗಡಿಸುವ ಗಣ (ಕಂದ, ಷಟ್ಪದಿ, ರಗಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆ).
- **೨. ಅಕ್ಷರಗಣ :** ಮೂರು ಮೂರು ಅಕ್ಷರಗಳ ಗುಂಪು (ಯ, ಮ, ತ, ರ, ಜ, ಭ, ನ, ಸ - ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆ).
- **೩. ಅಂಶಗಣ :** ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರ ಗಣಗಳು (ಸಾಂಗತ್ಯ, ತ್ರಿಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆ).

🔍 ಪ್ರಸ್ತಾರ ಹಾಕುವಾಗ ನೆನಪಿಡಬೇಕಾದ ವಿಶೇಷ ಸೂತ್ರ :

- ಒತ್ತಕ್ಷರವು ತಾನೇ ಸ್ವತಃ ಗುರುವಾಗುವುದಿಲ್ಲ! ಒತ್ತಕ್ಷರದ ಹಿಂದಿರುವ ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಒತ್ತಿನ ಭಾರ ತಟ್ಟುವುದರಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಅಕ್ಷರ ಗುರು ಆಗುತ್ತದೆ. ಒತ್ತಕ್ಷರವು ಹ್ರಸ್ವವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಲಘುವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ (ಉದಾ: 'ಭಕ್ತಿ' ಪದದಲ್ಲಿ 'ಭ' ಗುರು [-], 'ಕ್ತಿ' ಲಘು [U]).

🌸 ಕಂದ ಪದ್ಯದ ಸಮಗ್ರ ಲಕ್ಷಣ & ಪ್ರಸ್ತಾರ 🌸

(Kanda Padya: **64** Matras, **4**-Mora Gana Rules & Exemplary Scansion)

ಕಂದ ಪದ್ಯದ ಹಿರಿಮೆ : ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಚತುಷ್ಪದಿ (೪ ಸಾಲುಗಳ) ಮಾತ್ರಾಗಣ ಛಂದಸ್ಸೇ 'ಕಂದ ಪದ್ಯ'. "ಕಂದವಂ ಪದೆಯದವಂ ಕವಿಯಲ್ಲ" ಎಂಬ ನಾಣ್ನುಡಿಯೇ ಇದರ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ!

೧. ಕಂದ ಪದ್ಯದ ಕಡ್ಡಾಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು 📜

೪ ಸಾಲುಗಳು - ೬೪ ಮಾತ್ರೆಗಳು

- **ಸಾಲುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ :** ೪ ಪಾದಗಳು (ಸಾಲುಗಳು).
- **ಗಣದ ಸ್ವರೂಪ :** ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗಣವೂ ೪ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ (ಚತುರ್ಮಾತ್ರಾ ಗಣ).
- **ವಿಷಮ ಸಾಲುಗಳು (೧ ಮತ್ತು ೩) :** ತಲಾ ೩ ಗಣಗಳು = ೧೨ ಮಾತ್ರೆಗಳು.
- **ಸಮ ಸಾಲುಗಳು (೨ ಮತ್ತು ೪) :** ತಲಾ ೫ ಗಣಗಳು = ೨೦ ಮಾತ್ರೆಗಳು.
- **ಒಟ್ಟು ಮಾತ್ರೆಗಳು :** ೧೨ + ೨೦ + ೧೨ + ೨೦ = ೬೪ ಮಾತ್ರೆಗಳು.

ಕಂದ ಪದ್ಯದ ೩ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ನಿಯಮಗಳು :

- **೧. 'ಜ' ಗಣ ನಿರ್ಬಂಧ :** ಬೆಸ ಗಣಗಳಲ್ಲಿ (೧, ೩, ೫, ೭ನೇ ಗಣಗಳಲ್ಲಿ) 'ಜ' ಗಣ (U — U) ಬರಲೇಬಾರದು!
- **೨. ೬ನೇ ಗಣದ ನಿಯಮ :** ಸಮ ಸಾಲುಗಳ ೬ನೇ ಗಣವು 'ಜ' ಗಣ (U — U) ಅಥವಾ 'ನ-ಲ' (UUUU) ಗಣವೇ ಆಗಿರಬೇಕು!
- **೩. ಪ್ರಾಸ ನಿಯಮ :** ೪ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲೂ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಆದಿಪ್ರಾಸವಿರಬೇಕು.

೨. ಕಂದ ಪದ್ಯದ ಪ್ರಸ್ತಾರ ನಿದರ್ಶನ ✍️

ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಸ್ತಾರ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ

ಉದಾಹರಣಾ ಪದ್ಯ :
"ಎಲ್ಲರೊಳಗೊಂದಾಗು ಮಂಕುತಿಮ್ಮ" ಕೃತಿಯ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಂದ ಪದ್ಯದ ಪ್ರಸ್ತಾರ ವಿನ್ಯಾಸ.

೪ ಮಾತ್ರೆಗಳ ವಿಭಾಗ ಕ್ರಮ :

- **೧ನೇ ಸಾಲು (೩ ಗಣ - ೧೨ ಮಾತ್ರೆ):**
  `– –  |  U U –  |  – –` (೪ + ೪ + ೪ = ೧೨)
- **೨ನೇ ಸಾಲು (೫ ಗಣ - ೨೦ ಮಾತ್ರೆ):**
  `– –  |  U – U  |  U U –  |  U – U` (೬ನೇ ಗಣ 'ಜ') `|  – –` (೨೦)
- **೩ನೇ ಸಾಲು (೩ ಗಣ - ೧೨ ಮಾತ್ರೆ):**
  ಸಾಲು ೧ರಂತೆಯೇ ೧೨ ಮಾತ್ರೆಗಳು.
- **೪ನೇ ಸಾಲು (೫ ಗಣ - ೨೦ ಮಾತ್ರೆ):**
  ಸಾಲು ೨ರಂತೆಯೇ ೨೦ ಮಾತ್ರೆಗಳು.

ಸಾಲು	ಗಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಪ್ರತಿ ಗಣದ ಮಾತ್ರೆ	ಸಾಲಿನ ಒಟ್ಟು ಮಾತ್ರೆಗಳು	ವಿಶೇಷ ನಿಯಮ
೧ನೇ ಸಾಲು (ವಿಷಮ)	೩ ಗಣಗಳು	೪ ಮಾತ್ರೆ	೧೨ ಮಾತ್ರೆಗಳು	೧ ಮತ್ತು ೩ನೇ ಗಣದಲ್ಲಿ 'ಜ' ಗಣ ನಿಷಿದ್ಧ
೨ನೇ ಸಾಲು (ಸಮ)	೫ ಗಣಗಳು	೪ ಮಾತ್ರೆ	೨೦ ಮಾತ್ರೆಗಳು	೬ನೇ ಗಣ 'ಜ' (U—U) ಅಥವಾ 'ನ-ಲ' (UUUU) ಇರಲೇಬೇಕು
೩ನೇ ಸಾಲು (ವಿಷಮ)	೩ ಗಣಗಳು	೪ ಮಾತ್ರೆ	೧೨ ಮಾತ್ರೆಗಳು	೧ ಮತ್ತು ೩ನೇ ಗಣದಲ್ಲಿ 'ಜ' ಗಣ ನಿಷಿದ್ಧ
೪ನೇ ಸಾಲು (ಸಮ)	೫ ಗಣಗಳು	೪ ಮಾತ್ರೆ	೨೦ ಮಾತ್ರೆಗಳು	೬ನೇ ಗಣ 'ಜ' (U—U) ಅಥವಾ 'ನ-ಲ' (UUUU) ಇರಲೇಬೇಕು

💡 ಕಂದ ಪದ್ಯ ಸೂತ್ರ: ೪ ಸಾಲುಗಳು | ೪ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ | ೧,೩ನೇ ಸಾಲಿಗೆ ೧೨ ಮಾತ್ರೆ | ೨,೪ನೇ ಸಾಲಿಗೆ ೨೦ ಮಾತ್ರೆ | ಒಟ್ಟು ೬೪ ಮಾತ್ರೆಗಳು!

✨ ಭಾಗ - ೪ (ಷಟ್ಪದಿ ಪರಿಚಯ : ಶರ & ಕುಸುಮ)

🌸 ಷಟ್ಪದಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣ, ಶರ & ಕುಸುಮ ಷಟ್ಪದಿ 🌸

(Shatpadi Prosody: General Rules, Shara Shatpadi & Kusuma Shatpadi)

🌐 gptteachers.in

ಷಟ್ಪದಿ ಎಂದರೇನು? : 'ಷಟ್ + ಪದೀ = ಷಟ್ಪದಿ' (ಆರು ಸಾಲುಗಳ ಪದ್ಯ). ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಡುಗನ್ನಡ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ (ರಾಘವಾಂಕ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಚಾಮರಸ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ) ಅತ್ಯುನ್ನತ ಕಾವ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಮಾತ್ರಾಗಣ ಛಂದಸ್ಸೇ 'ಷಟ್ಪದಿ'. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೬ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ.

೧. ಷಟ್ಪದಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು 📐

೬ ಸಾಲುಗಳ ಬಂಧ

- ಸಾಲುಗಳು : ಒಟ್ಟು ೬ ಪಾದಗಳು.
- ೧, ೨, ೪, ೫ನೇ ಸಾಲುಗಳು : ಪರಸ್ಪರ ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದು, ತಲಾ ೨ ಗಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ.
- ೩ ಮತ್ತು ೬ನೇ ಸಾಲುಗಳು : ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದು, ಹಿಂದಿನ ಸಾಲಿನ ದುಪ್ಪಟ್ಟು ಗಣಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುರು (—) ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ.
- ಪ್ರಾಸ : ಎಲ್ಲ ೬ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲೂ ಆದಿಪ್ರಾಸವಿರಬೇಕು.

೨. ಶರ ಷಟ್ಪದಿ 🏹

೪ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ

- ಗಣದ ಸ್ವರೂಪ : ೪ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ.
- ೧, ೨, ೪, ೫ ಸಾಲು : ೪ ಮಾತ್ರೆಯ ೨ ಗಣ (೮ ಮಾತ್ರೆ).
- ೩, ೬ ಸಾಲು : ೪ ಮಾತ್ರೆಯ ೪ ಗಣ + ೧ ಗುರು (೧೮ ಮಾತ್ರೆ).

ಉದಾಹರಣೆ :

ಗಿಡುಗನಂಜಿಸಿ | ಪಾರಿವಾಳವ |
ಹಿಡಿದು ರಕ್ಷಿಸ | ಲೆಂದು ಬೇಡಿದ |
ತೊಡೆಯ ಮಾಂಸವ | ನರಿದು ತೂಗಿದ | ಶಿಬಿಯ ಕಥೆಯಿದನು ||

ಲಯ : ವೇಗದ ಗತಿ, ಲಘು ನಡಿಗೆ.

೩. ಕುಸುಮ ಷಟ್ಪದಿ 🌸

೫ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ

- ಗಣದ ಸ್ವರೂಪ : ೫ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ.
- ೧, ೨, ೪, ೫ ಸಾಲು : ೫ ಮಾತ್ರೆಯ ೨ ಗಣ (೧೦ ಮಾತ್ರೆ).
- ೩, ೬ ಸಾಲು : ೫ ಮಾತ್ರೆಯ ೪ ಗಣ + ೧ ಗುರು (೨೨ ಮಾತ್ರೆ).

ಉದಾಹರಣೆ :

ಜನಕಜಾತೆಯ | ನುಡಿಯ ಕೇಳುತ |
ದನುಜಮರ್ದನ | ನಗುತ ನುಡಿದನು |
ಕನಕಮೃಗದೊಳು | ಮೋಹವೇಕೆಲೈ | ಜನಕನಂದನೆಯೇ ||

ಲಯ : ಹೂವಿನಂತೆ ಮೃದುವಾದ ನಡಿಗೆ.

🔍 ಶರ ಮತ್ತು ಕುಸುಮ ಷಟ್ಪದಿಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ :

- ಶರ ಷಟ್ಪದಿಯು ೪ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ (ಶರ = ಬಾಣ, ಬಾಣದಂತೆ ವೇಗ), ಕುಸುಮ ಷಟ್ಪದಿಯು ೫ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣದಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ (ಕುಸುಮ = ಹೂವು, ಹೂವಿನಂತೆ ಕೋಮಲ).

🌸 ಭೋಗ ಷಟ್ಪದಿ & ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ 🌸

(Bhoga Shatpadi & Bhamini Shatpadi: Rules & Scansion)

ಕಾವ್ಯದ ಸೊಬಗು : ಭೋಗ ಷಟ್ಪದಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಸರಳ ಮತ್ತು ಗೇಯತೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದರೆ; ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಯು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ 'ಕರ್ಣಾಟ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿ' ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡದ ಕಿರೀಟಪ್ರಾಯ ಛಂದಸ್ಸಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸಿದೆ.

೪. ಭೋಗ ಷಟ್ಪದಿ 🎶

ಸ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ

- ಗಣದ ಸ್ವರೂಪ : ಸ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ.
- ೧, ೨, ೪, ೫ ಸಾಲು : ಸ ಮಾತ್ರೆಯ ೪ ಗಣ (೧೨ ಮಾತ್ರೆ).
- ೩, ೬ ಸಾಲು : ಸ ಮಾತ್ರೆಯ ೬ ಗಣ + ೧ ಗುರು (೨೦ ಮಾತ್ರೆ).
- ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ : ೪ ಗಣಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಗಾನಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಸುಲಭ.

ಉದಾಹರಣೆ :

ಚಂದದರಗಿಳಿ | ಬಂದು ಕುಳಿತಿತು | ತಂದೆ ತಾಯಿಯ | ಮಂದಿರದೊಳು |
ಸುಂದರಾಂಗಿಯ | ಕಂದನೆಂದನು | ಇಂದು ನಮಗಿದು | ಆನಂದ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿ : ಹರಿಹರನ ಗಿರಿಜಾ ಕಲ್ಯಾಣದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು.

೫. ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ (ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತ) 👑

ಸ + ೪ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಮಿಶ್ರ ಗಣ

- ಗಣದ ಸ್ವರೂಪ : ಸ ಮತ್ತು ೪ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಪರ್ಯಾಯ ಗಣ (ಸ, ೪, ಸ, ೪).
- ೧, ೨, ೪, ೫ ಸಾಲು : ಸ ಮತ್ತು ೪ ಮಾತ್ರೆಯ ತಲಾ ೨ ಗಣ (ಸ+೪+ಸ+೪ = ೧೪ ಮಾತ್ರೆ).
- ೩, ೬ ಸಾಲು : ಸ ಮತ್ತು ೪ ಮಾತ್ರೆಯ ತಲಾ ಸ ಗಣ + ೧ ಗುರು (ಸ+೪+ಸ+೪+ಸ+೪ = ೨೧ + ೨ = ೨ಸ ಮಾತ್ರೆ).

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಿದರ್ಶನ :

ವೀ | ರನಾರಾಯ | ಣನೆ ಕವಿ ಲಿಪಿ | ಕಾರ ಕುವರ ವ್ಯಾ | ಸನು ಕೇಳುವ |
ಸೂರಿಗಳು ಧ | ರೆಯೊಳಗೆ ಮ | ನುಜರೆ | ಬೀರಿದೊಲವಿಂ | ದಾಲಿಸಿದರೆ ಕ | ಲ್ಮಷ ಹರಣವಹುದೆಂ |
ದಾ ||

ವಿಶೇಷತೆ : ನಾದಮಾಧುರ್ಯ ಮತ್ತು ಕಥನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ.

ಷಟ್ಪದಿ	ಗಣದ ಸ್ವರೂಪ	೧, ೨, ೪, ೫ನೇ ಸಾಲಿನ ಮಾತ್ರೆ	೩ ಮತ್ತು ೬ನೇ ಸಾಲಿನ ಮಾತ್ರೆ	ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿ / ಕೃತಿ
ಭೋಗ ಷಟ್ಪದಿ	ಸ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ	೪ ಗಣಗಳು (೧೨ ಮಾತ್ರೆ)	೬ ಗಣಗಳು + ೧ ಗುರು (೨೦ ಮಾತ್ರೆ)	ಹರಿಹರ, ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ
ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ	ಸ + ೪ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ	೪ ಗಣಗಳು (ಸ+೪+ಸ+೪ = ೧೪ ಮಾತ್ರೆ)	೬ ಗಣಗಳು + ೧ ಗುರು (೨೧+೨ = ೨ಸ ಮಾತ್ರೆ)	ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ (ಕರ್ಣಾಟ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿ)

💡 ಭೋಗ ಷಟ್ಪದಿ = ಕೇವಲ ಸ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ | ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ = ಸ ಮತ್ತು ೪ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಪರ್ಯಾಯ ಗಣ (ಸ+೪+ಸ+೪)!

ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ & ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿ

(Parivardhini & Vardhaka Shatpadi: Epic Narrative Metrics)

ಗಾಂಭೀರ್ಯದ ನಡಿಗೆ : ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯು ರಾಘವಾಂಕ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ ಹಾಗೂ ಚಾಮರಸರಂತಹ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢ ಕಾವ್ಯ ಶೈಲಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡು, ಕನ್ನಡದ ರಸವತ್ತಾದ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾಯಿತು.

೬. ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ

೪ ಮಾತ್ರೆಗಳ ೪ ಗಣ

- ಗಣದ ಸ್ವರೂಪ : ೪ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ.
- ೧, ೨, ೪, ೫ ಸಾಲು : ೪ ಮಾತ್ರೆಯ ೪ ಗಣ (೧೬ ಮಾತ್ರೆ).
- ೩, ೬ ಸಾಲು : ೪ ಮಾತ್ರೆಯ ೬ ಗಣ + ೧ ಗುರು (೨೪ + ೨ = ೨೬ ಮಾತ್ರೆ).
- ಶರ ಷಟ್ಪದಿಗಿಂತ ವ್ಯತ್ಯಾಸ : ಶರದಲ್ಲಿ ೨ ಗಣಗಳಿದ್ದರೆ, ಪರಿವರ್ಧಿನಿಯಲ್ಲಿ ೪ ಗಣಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಉದಾಹರಣೆ :

ತರುಣಿಯರೆಲ್ಲರು | ನೆರೆದರು ಬೇಗನೆ | ಸರಸದ ಮಾತುಗಳಾಡುತಲಿ |
ಹರುಷದಿ ಹೂವನು | ಮುಡಿವುತ ನಲಿದು | ಮಂದಿರದೊಳಗೆ | ಮೆರೆದರು ||

೭. ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿ (ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತ)

೫ ಮಾತ್ರೆಗಳ ೪ ಗಣ

- ಗಣದ ಸ್ವರೂಪ : ೫ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ.
- ೧, ೨, ೪, ೫ ಸಾಲು : ೫ ಮಾತ್ರೆಯ ೪ ಗಣ (೨೦ ಮಾತ್ರೆ).
- ೩, ೬ ಸಾಲು : ೫ ಮಾತ್ರೆಯ ೬ ಗಣ + ೧ ಗುರು (೩೦ + ೨ = ೩೨ ಮಾತ್ರೆ).
- ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ : ಗಂಭೀರ, ಪ್ರೌಢ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವರ್ಣನೆಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತದ ನಿದರ್ಶನ :

ಶ್ರೀವನಿತೆಯರಸನೆ ವಿ | ಲೋಚನತ್ರಯದ ಗೌ | ರೀವರನೆ ಮಾಲ್ಪುದಮ | ರಾವತಿಗೆ ಮುದವ |
ದೇವ ದೇವೇಶನೆನಿಸಿದ ಕಮಲನಾಭನೆ ತ | ನೂಭವನ ಕರುಣಿಸೆಂದಾ ಕಶ್ಯಪಂ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತಿರೆ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗಳು : ರಾಘವಾಂಕ (ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ), ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ (ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತ), ಚಾಮರಸ (ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ).

ಷಟ್ಪದಿ	ಗಣದ ಮಾತ್ರೆ	೧, ೨, ೪, ೫ನೇ ಸಾಲು	೩ ಮತ್ತು ೬ನೇ ಸಾಲು	ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾವ್ಯಗಳು
ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ	೪ ಮಾತ್ರೆ	೪ ಗಣಗಳು (೧೬ ಮಾತ್ರೆ)	೬ ಗಣಗಳು + ೧ ಗುರು (೨೬ ಮಾತ್ರೆ)	ಮಂಗಳ ಕಾವ್ಯಗಳು
ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿ	೫ ಮಾತ್ರೆ	೪ ಗಣಗಳು (೨೦ ಮಾತ್ರೆ)	೬ ಗಣಗಳು + ೧ ಗುರು (೩೨ ಮಾತ್ರೆ)	ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ, ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತ, ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ

🌸 ರಗಳೆ ಜಾತಿಯ ಪದ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು & ೩ ಪ್ರಕಾರಗಳು 🌸

(Ragale Metrics: Utsaha, Mandanila & Lalita Ragale by Harihara)

ರಗಳೆಯ ಸ್ವರೂಪ & 'ರಗಳೆಯ ಕವಿ' ಹರಿಹರ : 'ರಘಟಾ' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದದಿಂದ 'ರಗಳೆ' ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಇದು ದ್ವಿಪದಿ (ಎರಡೆರಡು ಸಾಲುಗಳ) ಬಂಧವಾಗಿದ್ದು, ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸ ಮತ್ತು ಆದಿಪ್ರಾಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಶಿವಶರಣರ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಲು ಹರಿಹರ ಮಹಾಕವಿಯು ರಗಳೆಯನ್ನು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಬಳಸಿದನು.

೧. ಉತ್ಸಾಹ ರಗಳೆ

೩ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ

- ಗಣ ಸ್ವರೂಪ : ೩ ಮಾತ್ರೆಗಳ ೪ ಗಣಗಳು.
- ಪ್ರತಿ ಸಾಲಿನ ಮಾತ್ರೆ : ೧೨ ಮಾತ್ರೆಗಳು.
- ಲಯ : ಉತ್ಸಾಹಭರಿತ, ನರ್ತನದಂತಹ ವೇಗದ ನಡಿಗೆ.

ಉದಾಹರಣೆ :

ಗಿರಿಜೆಯ | ನೊಲಿದನು | ಶಂಕರನು |
ಪರಮ ಕೃ | ಪಾನಿಧಿ | ಈಶ್ವರನು |
ಸೂತ್ರ : ೩ + ೩ + ೩ + ೩ = ೧೨ ಮಾತ್ರೆ.

೨. ಮಂದಾನಿಲಯ ರಗಳೆ

೪ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ

- ಗಣ ಸ್ವರೂಪ : ೪ ಮಾತ್ರೆಗಳ ೪ ಗಣಗಳು.
- ಪ್ರತಿ ಸಾಲಿನ ಮಾತ್ರೆ : ೧೬ ಮಾತ್ರೆಗಳು.
- ಲಯ : ತಂಗಾಳಿಯಂತೆ (ಮಂದಾನಿಲಯ) ಮೃದುವಾದ, ಹಿತವಾದ ನಡಿಗೆ.

ಉದಾಹರಣೆ :

ತಂಗಾಳಿ | ಬೀಸುತಿರೆ | ಕಾನನದೊಳು |
ಭೃಂಗಾವ | ಳಿಗಳುಲಿವ | ಮಧುರವನದೊಳು |
ಸೂತ್ರ : ೪ + ೪ + ೪ + ೪ = ೧೬ ಮಾತ್ರೆ.

೩. ಲಲಿತ ರಗಳೆ (ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಗಳೆ)

೫ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣ

- ಗಣ ಸ್ವರೂಪ : ೫ ಮಾತ್ರೆಗಳ ೪ ಗಣಗಳು.
- ಪ್ರತಿ ಸಾಲಿನ ಮಾತ್ರೆ : ೨೦ ಮಾತ್ರೆಗಳು.
- ಲಯ : ಲಲಿತವಾದ, ಗಂಭೀರವಾದ ಕಥನ ಕಾವ್ಯದ ನಡಿಗೆ.

ಹರಿಹರನ ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆ :

ಶ್ರೀಮತ್ ಪರಮ | ಗಂಭೀರ ಮ | ದವಧೂತ | ಚಂದ್ರಮನ |
ಪ್ರೇಮದಿಂ ಪೊ | ಗಳ್ವೆನಾಂ | ಬಸವರಾಜ | ದೇವನಂ |
ಸೂತ್ರ : ೫ + ೫ + ೫ + ೫ = ೨೦ ಮಾತ್ರೆ.

🔍 ರಗಳೆ ಕಾವ್ಯದ ಮುಕ್ತಾಯದ ನಿಯಮ :

- ರಗಳೆಯು ಎಷ್ಟೇ ಸಾಲುಗಳವರೆಗೆ ಸಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ರಗಳೆಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸುವಾಗ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ಉತ್ಸಾಹ' ಅಥವಾ 'ಕಂದ ಪದ್ಯ'ದ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸುವುದು ರಗಳೆ ಕವಿಗಳ ಪದ್ಧತಿ.

✨ ಭಾಗ - ೮ (ಛಂದಸ್ಸಿನ ಸಮಗ್ರ ಮಹಾ ಸಾರಾಂಶ)

🌸 ಕನ್ನಡ ಮಾತ್ರಾಗಣ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಸಮಗ್ರ ಮಹಾ ಸಾರಾಂಶ ಕೋಷ್ಟಕ 🌸

(Grand Master Summary Table: Kanda, 6 Shatpadis & 3 Ragales At a Glance)

🌐 gptteachers.in

ತ್ವರಿತ ಪುನರಾವರ್ತನೆ : ಕಂದ ಪದ್ಯ, ೬ ಷಟ್ಪದಿಗಳು ಮತ್ತು ೩ ರಗಳೆ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಮಾತ್ರೆಗಳು, ಗಣಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಲುಗಳ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ನೋಟದಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾದ ಮಾಸ್ಟರ್ ಕೋಷ್ಟಕ.

ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪ್ರಕಾರ	ಸಾಲುಗಳು	ಗಣದ ಸ್ವರೂಪ	೧, ೨ (೪, ೫)ನೇ ಸಾಲಿನ ಮಾತ್ರೆ	೩ ಮತ್ತು ೬ನೇ ಸಾಲಿನ ಮಾತ್ರೆ	ಒಟ್ಟು ಲಕ್ಷಣ / ನೆನಪಿನ ಸೂತ್ರ
ಕಂದ ಪದ್ಯ	೪ ಸಾಲುಗಳು	೪ ಮಾತ್ರೆ	೧, ೩ ಸಾಲು : ೧೨ ಮಾತ್ರೆ (೩ ಗಣ)	೨, ೪ ಸಾಲು : ೨೦ ಮಾತ್ರೆ (೫ ಗಣ)	ಒಟ್ಟು ೬೪ ಮಾತ್ರೆ | ೬ನೇ ಗಣ 'ಜ' (U—U) ಅಥವಾ 'ನ-ಲ' (UUUU)
ಶರ ಷಟ್ಪದಿ	೬ ಸಾಲುಗಳು	೪ ಮಾತ್ರೆ	೨ ಗಣಗಳು = ೮ ಮಾತ್ರೆ	೪ ಗಣಗಳು + ೧ ಗುರು = ೧೮ ಮಾತ್ರೆ	೪ ಮಾತ್ರೆಯ ಲಘು ನಡಿಗೆ
ಕುಸುಮ ಷಟ್ಪದಿ	೬ ಸಾಲುಗಳು	೫ ಮಾತ್ರೆ	೨ ಗಣಗಳು = ೧೦ ಮಾತ್ರೆ	೪ ಗಣಗಳು + ೧ ಗುರು = ೨೨ ಮಾತ್ರೆ	೫ ಮಾತ್ರೆಯ ಕೋಮಲ ನಡಿಗೆ
ಭೋಗ ಷಟ್ಪದಿ	೬ ಸಾಲುಗಳು	೩ ಮಾತ್ರೆ	೪ ಗಣಗಳು = ೧೨ ಮಾತ್ರೆ	೬ ಗಣಗಳು + ೧ ಗುರು = ೨೦ ಮಾತ್ರೆ	೩ ಮಾತ್ರೆಯ ಗೇಯ ನಡಿಗೆ
ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ	೬ ಸಾಲುಗಳು	೩ + ೪ ಮಾತ್ರೆ	೪ ಗಣಗಳು = ೧೪ ಮಾತ್ರೆ (೩+೪+೩+೪)	೬ ಗಣಗಳು + ೧ ಗುರು = ೨೩ ಮಾತ್ರೆ	ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತ (೩+೪+೩+೪+೩+೪ + ಗುರು)
ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ	೬ ಸಾಲುಗಳು	೪ ಮಾತ್ರೆ	೪ ಗಣಗಳು = ೧೬ ಮಾತ್ರೆ	೬ ಗಣಗಳು + ೧ ಗುರು = ೨೬ ಮಾತ್ರೆ	೪ ಮಾತ್ರೆಯ ವಿಸ್ತಾರ ನಡಿಗೆ
ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿ	೬ ಸಾಲುಗಳು	೫ ಮಾತ್ರೆ	೪ ಗಣಗಳು = ೨೦ ಮಾತ್ರೆ	೬ ಗಣಗಳು + ೧ ಗುರು = ೩೨ ಮಾತ್ರೆ	ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ, ರಾಘವಾಂಕ (ಪ್ರೌಢ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ನಡಿಗೆ)
ಉತ್ಸಾಹ ರಗಳೆ	ದ್ವಿಪದಿ (೨ ಸಾಲು)	೩ ಮಾತ್ರೆ	ಪ್ರತಿ ಸಾಲಿಗೆ ೪ ಗಣಗಳು = ೧೨ ಮಾತ್ರೆಗಳು		೩ ಮಾತ್ರೆಯ ವೇಗದ ಗತಿ
ಮಂದಾನಿಲಯ ರಗಳೆ	ದ್ವಿಪದಿ (೨ ಸಾಲು)	೪ ಮಾತ್ರೆ	ಪ್ರತಿ ಸಾಲಿಗೆ ೪ ಗಣಗಳು = ೧೬ ಮಾತ್ರೆಗಳು		೪ ಮಾತ್ರೆಯ ತಂಗಾಳಿಯ ಗತಿ
ಲಲಿತ ರಗಳೆ	ದ್ವಿಪದಿ (೨ ಸಾಲು)	೫ ಮಾತ್ರೆ	ಪ್ರತಿ ಸಾಲಿಗೆ ೪ ಗಣಗಳು = ೨೦ ಮಾತ್ರೆಗಳು		೫ ಮಾತ್ರೆಯ ಹರಿಹರನ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಗತಿ

💡 ಕನ್ನಡ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಮಗ್ರ ೧೦ ಪ್ರಮುಖ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಮುಕ್ತಾಯ! ದಿನವೂ ಪ್ರಸ್ತಾರ ಹಾಕಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ.

🌐 gptteachers.in